

***Nedělní úvaha (kázání) na text Lukášova evangelia
v Lysé nad Labem, 6. neděle po Trojici, 12.7.2026***

***Rembrandt van Rijn: Návrat marnotratného syna (1668), Ermitáž Petrohrad, Zdroj www.wiki
Mezi otcem a starším bratrem je v temnotě ukrytá postava netečného výrazu (s kloboukem),
která jakoby obě postavy rozdělovala a bývá interpretována jako služebník.***

Toto kázání se zabývá tématy svobody a manipulace a věnuje se proto zdánlivě okrajové a často opomíjené postavě služebníka z Ježíšova podobenství. Nicméně i toto kázání je součástí triptychu tří homilií, které na text Marnotratného syna vznikly v roce 2026. Biblický text Ježíšova podobenství možno doplnit četbou mytologického příběhu o stvoření ženy (Genesis, 2. kap.) či Žalmu 1. K modlitbě Ambrožovy ranní písně č. 637 je pak možné přidat např. píseň č. 693 z nových evangelických zpěvníků.

Služebník v příběhu o marnotratném synu

„Jeden člověk měl dva syny. Ten mladší řekl otci: ‚Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá.‘ On jim rozdělil své jmění. Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházel. Tu šel do sebe a řekl: ‚Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! I vstal a šel k svému otci. Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut litostí běžel k němu, objal ho a políbil. Syn mu řekl: ‚Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem.‘ Ale otec rozkázal svým služebníkům: ‚Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy. Přiveďte vykrmené tele, zabijte je, hodujme a buďme veselí, protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘ A začali se veselit. Starší syn byl právě na poli. Když se vracel a byl už blízko domu, uslyšel hudbu a tanec. Zavolal si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to má znamenat. On mu odpověděl: ‚Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého.‘ I rozhněval se a nechtěl jít dovnitř. Otec vyšel a domlouval mu. Ale on mu odpověděl: ‚Tolik let už ti sloužím a nikdy jsem neporušil žádný tvůj příkaz; a mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli. Ale když přišel tenhle tvůj syn, který s děvkami prohýřil tvé jmění, dal jsi pro něho zabít vykrmené tele.‘ On mu řekl: ‚Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé. Ale máme proč se veselit a radovat, poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘ „ (Bible, Lukášovo evangelium, 15. kapitola)

V tom dnešním vyprávění se dá jednání jednotlivých aktérů celkem pochopit, přijmout, ba omluvit. Přemýšleli jsme o mladším i starším synu, také o otci jsme v minulých kázáních hodně mluvili. Přesto se k roli otce v dnešním podobenství nyní vrátím, a položím pobuřující otázku. Proč se otec nevydal do ciziny, aby našel ztraceného marnotratného syna? Proč jej nepřivedl domů? Nebo proč za ním neposlal staršího bratra?

Když budeme hledat odpověď na tuto zdánlivě jednoduchou otázku, objevíme dimenzi svobody, kterou bible hlásá a které si také nesmírně váží, byť se jí přisuzuje pravý opak. Bible svobodu neubírá, vztah Boha k člověku je v bibli naopak založen na svobodě. Abychom to pochopili a

porozuměli jednání otce v příběhu o marnotratném synu, je dobré si připomenout jiný tak trochu otcovský příběh, příběh mytologický, příběh o stvoření ženy. I tam se můžeme ptát, v tomto případě např. na to, proč Bůh stvořil Adamovi Evu? Vždyť stvořením Evy vznikl vlastně vztahový trojúhelník, Bůh si stvořením ženy vytvořil konkurenta v lásce. Bez Evy by byl člověk jen jeho, Adam by mohl mít jen jeden rovnocenný vztah, a to s Hospodinem. Proč to tedy Bůh udělal? A proč otec nenajde a nedonutí marnotratného syna k návratu domů dřív, než mu půjde o život?

Bible říká, že Bůh vytvořil člověka jako svůj obraz. Chce tím vyjádřit, že člověk je už svým uděláním či vyhotovením cosi jako rovnocenný Boží partner; Bůh chce být totiž ve vztahu s partnerem nezávislým a rovnocenným. Jinak řečeno, Bůh chtěl být opravdově milován, tedy milován rovnocenným partnerem a bez donucení. Proto dal Bůh člověku plnou svobodu, ba sám mu dal stvořením Evy i možnosti, aby jej nemiloval, aby se věnoval někomu jinému. Protože jen ve svobodě je láska opravdová.

Opravdová láska stojí na tom, že jeden druhého chce milovat. Ne, že musí, ale že chce. Že si jej vybere. Pravá láska stojí na svobodě, svobodném rozhodnutí. Proto také otec v našem dnešním podobenství čeká na synovo svobodné rozhodnutí, synův návrat, synovo vyznání. Ponechme stranou, že okolnosti synova návratu jeho volbu poněkud zužují a vyznání, které nakonec svému otci řekne, není vyznáním lásky. Důležité je zjištění, že pro Božího Otce je svoboda základním kamenem jeho vztahu ke svým dětem.

Tato svoboda sebou nese mnohá úskalí. Ve svobodě se mohou i milované a milující děti rozhodovat všelijak. Jákob podrazil svého bratra, David nechal zavraždit Urijáše. Ve svobodě se může člověk od Boha odklonit, ukrývat se před ním, opustit jeho dům, odejít z ráje, a pak ve světě kupit průšvih za průšvihem. Rozmařile rozhazovat jako marnotratný syn, podvádět své bližní jako Jákob, vraždit jako David. Ve svobodě může člověk také nemilovat. Otec je v Ježíšově podobenství mladším synem opuštěn, a vše, co mladší syn říká a dělá, naznačuje, že otce nemiluje, resp. že s láskou jako základem vzájemného vztahu nepočítá. Vždyť i domů se nakonec vrací s vizí lepšího zaměstnání, nikoli s vizí vzájemné

lásky. A jediné, co může otec během synova odcizení dělat, je doufat v návrat synovy lásky. Když jej syn ostentativně opouští, může mu odmítnout vydat majetek, dost možná jej může později přinutit vrátit se domů, ale k lásce jej nepřinutí. Na tu může pouze čekat a doufat v ní. Proto otec v podobenství pouze vyhlíží. Rok za rokem vyhlíží a čeká.

Po předchozích kázáních se zdá, že všem postavám v Ježíšově příběhu trochu rozumíme. Je nám srozumitelný obrat mladšího syna, rozumíme otcově čekání i finální radosti, chápeme i rozčilení syna staršího. Nicméně nám přece jen určitá temnota ukrytá v příběhu uniká. Je spojena s jednou postavou a my si na ni dnes posvítíme. Je to postava takřka d'ábelská, neboť je dle mého manipulativní. Dábel v ráji rozbíjí vztahy rovněž manipulací. Neohrožuje nikoho násilím, ba dokonce ani příliš nelže a nevymýšlí si. Jen zručně žongluje s fakty. Opakem svobody není dle bible překvapivě jen násilné zotročení, ale i manipulativní jednání, která svobodnému jednání brání. Ve svobodě tak brání nejen faraon drtící Hebreje hrubou silou, ale i malý a nenápadný had, který správnými otázkami, předstíranou empatií a emotivním rozhořčením činí Evino rozhodování nesvobodným a závislým na jeho výkladu skutečnosti. Ptá se tak ženy soucitně: „*Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?*“ A dále pak ženu informuje: „*Bůh totiž ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh.*“

Vraťme se nyní k Ježíšovu podobenství o marnotratném synu. Pokud ten příběh o ztracených synech čteme pozorně, a pokud hledáme, kdy a na základě čeho bouchly u staršího syna emoce a rozsypal se jeho vztah s druhými, nemůžeme pominout sled událostí. Připomeňme si je. Starší syn se vrací domů. Slyší zvuky, rozklíčuje je jako hudbu a tanec. Ale pak dochází k osudovému setkání. Zavolá si jednoho ze služebníků, aby se dozvěděl, co se děje. A služebník mu praví: „*Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého!*“

Poté nastupuje spirála emocí, pocity frustrace, nespravedlnosti, rozhořčení. Náhle není pro staršího bratra na nikom v domě nic pozitivního. A nás napadá, proč ten služebník v příběhu vlastně je, proč jej tam Ježíš přidal, když by se frustrace staršího syna obešla jistě i bez něj? Jakou roli v postoji staršího syna hraje řeč služebníka? Tedy jakou

roli hrají informace, které svému pánovi podal, či forma, jak je podal? A není tu jistá podobnost mezi rozhovorem služebníka se starším synem a hadem s Evou?

Nejde o to, že by služebník vyloženě lhal. Všechny informace, které podává, jsou fakta. Jenže i s fakty se dá zručně manipulovat. Do služebnickova stručného shrnutí faktů se velmi nenápadně vetřel jeho postoj k celé věci. Tele označí za tučné, navrátilivšího syna za zdravého a dobrou kondici mladšího syna předloží jako příčinu otcovy aktivity a radosti. Ke cti mu budiž přiznáno, že vynechal prsten, který otec mladšímu dal, či obuv a drahý šat, kterými jej přioděl. Možná si to ale schovával na potom. Nebo by to vyznělo až příliš záštiplně. V každém případě mluví nyní služebník překvapivě o bratrovu dobrém zdraví.

Pochopte, v očích staršího bratra by bylo možná únosné slyšet, že se otec raduje z návratu ztraceného. Ale že doma otec křepčí nad tím, že se kluk vrátil v dobré kondici, to starší nedokáže pochopit. Je to podobné, jako když se domů po letech dostaví váš sourozenec, který se odebral do Ameriky, aby tam realizoval své sny, a když se konečně ukáže doma, rodiče vám budou nadšeně ukazovat, jakou má figuru, rozplývat se nad tím, jaká že dobrá fitka a posilovny v Americe mají a kam to váš sourozenec dotáhl. A vy tam budete stát v teplákách, shrbení a s pár kily navíc, protože dřina na rodinném poli vám zkrátka figuru moc nevylepšila.

Důležité je také to, co služebník neříká a jaká fakta vynechává. Nepadne ani slovo o bratrovu hladu, o bratrovu pokání, o jeho žádosti o práci a jeho dobrovolném zařazení mezi námezdní dělníky. My navíc víme, že otec se raduje z toho, že syn takříkajíc vstal z mrtvých. To služebník ani slůvkem nezmíní, přestože je to ústřední část proslovu otce ke služebnictvu, kterým referuje o svých pohnutkách. A mimochodem, byť mohl být navrátilivší se syn dobrého zdraví, o jeho zubožené vizáži po týdnech hladu nemůže být pochyb. Nemyslím si tedy, že vypadal zdravě, byť to služebník zdůrazňuje.

Je zážející, kolik informací nám text o průběhu a okolnostech návratu mladšího syna poskytuje, a jak málo se jich objeví v řeči služebníka. Služebník toho musí vědět o hodně víc, než kolik toho staršímu bratru

říká. Starší bratr neví naopak nic. A bohužel se toho ani mnoho nedozví, protože do místnosti s mladším bratrem nevstoupí a bavit se s ním nebude. Starší bratr vnímá skutečnost skrze zprávy svého služebníka. A výsledkem je rozdělení, rozkol, nenávist, ba rozpad i těch funkčních a láskyplných vztahů, které starší bratr má! Vždyť on je náhle v hádce i se svým milovaným otcem, jen proto, že ten odmítá vidět věci tak jako on!

Asi tušíte, jaký obraz současnosti ve mne situace staršího bratra vyvolává. Narážím na hluboce rozdělenou společnost a roli mediálních služebníků. Až příliš snadno přehlízíme, jak a co nám říkají naši vlastní mediální služebníci, ať už ti veřejnoprávní, nebo soukromí. Měli bychom se po tom ptát, a měli bychom se ptát právě těch svých. Protože manipulovat s fakty se dá velmi zručně i bez lhaní. Stačí něco říct a něco ne. Tu přidat správné přídavné jméno. A výsledkem je situace, kdy odmítáme mluvit a naslouchat lidem, klidně vlastním bratrům, odmítáme je bratry nazývat, ba nedokážeme s nimi být pod jednou střechou a raději stojíme na ulici, nejlépe s transparentem v ruce.

I do této situace přichází v našich životech otec. On je ostatně tím, kdo má naštěstí v Ježíšově podobenství poslední slovo. Nabádá nás k pochopení. Ujišťuje nás o naší vlastní hodnotě, ale zároveň relativizuje zavádějící tón služebníků. „*Máme proč se radovat,*“ domlouvá svému staršímu synovi přede dveřmi, „*poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.*“ Dá starší bratr na otcovu výzvu? A vstoupí dovnitř, aby byl se svým bratrem? Nebo zůstane venku se služebníkem?

Mimochodem, ocenění a lepšího příjmu dosáhne služebník dnešního příběhu tehdy, pokud s ním starší bratr zůstane na ulici. Byť symbolicky. Pokud vstoupí do domu, ale nadále bude vnímat skutečnost očima služebníka místo zrakem vlastním, bude jej mít služebník v hrsti a starší bratr s ním bude mít jakési souručenství či spiklenectví. A ta jistě dojde finančního ocenění. Snahou služebníka by tedy mělo být zabránit staršímu bratru opravdovému setkání s bratrem mladším, rozfoukávat jeho křivdy, strachy a frustrace. Zůstat jeho interpretem reality.

Snahou otce je pak přesný opak. Nabádá k setkání. I to je svým způsobem překvapivé, neboť konfrontace s realitou může být pro otcovy snahy

kontraproduktivní. Co až starší bratr uvidí rodinný prsten na ruce mladšího? A co až uvidí ty drahé šaty, do kterých jej otec nechal obléknout? A co řekne na velikost té hostiny? Také snahou otce by vlastně mělo být, aby starší syn nevstoupil do domu a vnímal skutečnost otcovým pohledem; dost možná by pro otce a situaci obou bratrů bylo nejlepší to, aby se syn obrátil, blaženě přijal otcovu radost za svou a vrátil se na pole bez konfrontace s bratrem mladším. Jenže otec tohle odmítá a tuhle hru nehraje. Když se staršímu nechce vstoupit dovnitř, vyjde za ním a domlouvá mu. Chce, aby došlo k setkání, aby přestal starší bratr vnímat situaci zprostředkovaně.

Otec volá po pochopení. Jeho cílem je smíření, ale odmítá k tomu volit manipulaci se skutečností, byť by to bylo dost možná mnohem snazší. Kdybychom volili opět příměr k současnosti, otec po nás chce, abychom přestali svět vidět a hodnotit zprostředkovaně, skrze virtuální realitu. Abychom se zvedli, vstupovali do světa, soustředili se na to, co je kolem nás, ať už to je, jaké je. A teprve tváří v tvář pravdě nás nabádá, abychom v sobě našli kousek pochopení, abychom se neděsili, ale radovali. Je příznačné, že zatímco rozhovor se služebníkem vede v podobenství k depresi, otec žije v tu chvíli radostí (!), a s nabídkou radosti přichází i za svým starším synem. To stojí za povšimnutí a vede to k otázkám. Kolik radosti a snahy o pochopení protistrany nalézáme v té či oné skupině shromážděné kolem toho kterého služebníka? A kolik chviliek je tam naopak plných zlosti a frustrace? *Máme proč se radovat*, říká Otec v dnešním Ježíšově podobenství.

Jak se zachová starší bratr? Ježíš nechává podobenství otevřené. Protože stejně jako otec nenutil mladšího syna v cizině k návratu, nepřikazuje nyní ani bratru staršímu. Láska nestojí na příkazech a naše vztahy nemohou být bez vzájemné komunikace. Otec vychází, komunikuje, nabízí. Otevírá oči. Nepřikazuje. Nenutí. Nepřekrucuje skutečnost. Bude starší syn vnímat realitu jen zprostředkovaně, skrze oči jiných a zprávy služebníků, nebo opustí ulici a vejde za svým bratrem? A objeví v sobě lásku a radost? Nebo práskne zvenčí dveřmi, aby se dál užíral? To záleží na něm. Svoboda sebou přináší i špatná rozhodnutí. Ale jen ve svobodě můžeme opravdu objevovat a milovat druhého, a také být objevení a milováni. Amen.

Modlitba: Ambrožova ranní píseň

Už svítá jasný bílý den. Já k Bohu v duchu pokorném se modlím: Tvá se vůle staň! Bud' Ty má stráž, bud' Ty můj Pán.

Ať na rtech nemám slovo zlé, a srdce záští prolezlé, ať nezotročí pohled můj. Když marnost láká, při mně stůj.

Ať přímost mého jednání přes tvrdosti se ubrání. Co tělo chce, to zlom a ztiš. Hlad, žízeň nebud' na obtíž.

Až potom slunce zapadne a tma se vkrade v soumrak dne, všech břemen svých a strachu prost zazpívám chválu za milost. Amen.

Další biblické čtení: *I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“ I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žeber a uzavřel to místo masem. A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. Člověk zvolal: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest.“ Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. Nejzchytralejší ze vši polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: „Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?“ Had ženu dále ujišťoval: „Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé.“ Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on též jedl. I ukryli se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem. (Bible, Genesis, 2. kapitola)*

Blaze muži, který se neřídí radami svévolníků, který nestojí na cestě hříšných, který nesesává s posměvači, nýbrž si oblíbil Hospodinův zákon, nad jeho zákonem rozjímá ve dne i v noci. (Bible, Žalm 1)